

АГРОПРОМИСЛОВІ ФОРМУВАННЯ У СВІТОВОМУ СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

AGRO-INDUSTRIAL FORMATIONS IN GLOBAL AGRICULTURE: COMPARATIVE ANALYSIS AND DEVELOPMENT PROSPECTS

У статті здійснено комплексний аналіз міжнародного досвіду функціонування агропромислових формувань у провідних країнах світу, зокрема Китаї, Індії, Бразилії, США, Канаді та державах Європейського Союзу. Визначено основні тенденції розвитку аграрного сектору, серед яких: інтенсифікація виробництва, впровадження високих технологій, розвиток органічного землеробства, інтеграція у глобальні ланцюги постачання та державна підтримка. Особливу увагу приділено формам господарювання, характерним для різних економік, а також аналізу зовнішньоторговельної активності, включаючи імпортно-експортні операції аграрної продукції. Розглянуто як економічні, так і кліматичні чинники, що впливають на формування агропромислових стратегій. На основі зіставлення даних про обсяги виробництва сільськогосподарської продукції зроблено висновки щодо ефективності національних моделей аграрного управління та можливостей їх адаптації в Україні. Встановлено, що розвиток потужних агропромислових формувань в Україні сприятиме зростанню ефективності аграрного виробництва, впровадженню інновацій, підвищенню конкурентоспроможності, розвитку сільських територій та забезпеченню продовольчої безпеки. У статті сформульовано рекомендації щодо впровадження успішних міжнародних практик в умовах післявоєнного відновлення українського аграрного сектору.

Ключові слова: агропромислове виробництво, міжнародний досвід, сільське господарство, продовольча безпека, імпорт, експорт, аграрна політика, сталий розвиток.

УДК 334.7:338.436:33.34]:339.92

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.16-51>

Сущенко О.А.¹

д.е.н., професор,
професор кафедри туризму
та готельно-ресторанного бізнесу,
Київський національний університет
технологій та дизайну;
Харківський національний
економічний університет
імені Семена Кузнеця

Тимкован В.І.²

аспірантка кафедри смарт-економіки,
Київський національний університет
технологій та дизайну

Sushchenko Olena

Kyiv National University
of Technologies and Design;
Simon Kuznets Kharkiv National
University of Economics

Tymkovan Vladyslava

Kyiv National University
of Technologies and Design

The article presents a comprehensive analysis of international practices in the functioning of agro-industrial formations in leading agricultural countries, including China, India, Brazil, the United States, Canada, and the European Union. The study considers economic and climatic factors influencing national agro-industrial development strategies. The study identifies key trends in the ongoing development of agriculture, including production intensification, technological advancement, the increasing prominence of organic farming, the growing integration of national agriculture into global supply chains, and the role of state support in facilitating sectoral growth. These trends highlight the importance of innovation and sustainability in agricultural practices, as well as the significant role that both state and private sector initiatives play in the development of agro-industrial systems. Special emphasis is placed on examining the organizational structures of agricultural enterprises across various economic systems, with a focus on how these structures influence productivity, innovation, and overall economic efficiency. The article also delves into the analysis of foreign trade activity, particularly the import and export dynamics of agricultural products, which play a crucial role in global food security and market integration. Furthermore, the study takes into account the influence of both economic and climatic factors, which have a significant impact on national agricultural strategies and their ability to respond to challenges such as climate change, market fluctuations, and shifting consumer preferences. Based on a comparative analysis of agricultural production volumes, conclusions are drawn regarding the effectiveness of different models of agrarian management and the potential for their adaptation to the Ukrainian context. It is established that the development of large-scale agro-industrial formations in Ukraine can enhance production efficiency, encourage innovation, increase competitiveness, contribute to the development of rural areas, and strengthen food security. The article provides recommendations for implementing successful international practices in the post-war recovery of Ukraine's agricultural sector.

Keywords: agro-industrial production, international experience, agriculture, food security, import, export, agricultural policy, sustainable development.

Постановка проблеми. Зростання глобального попиту на сільськогосподарську продукцію є загальносвітовою тенденцією, що зумовлена пріоритетним завданням економічної політики будь-якої держави – забезпечення продовольчої безпеки населення [7]. Усе більше країн прагнуть досягти продовольчої незалежності, що, у свою чергу, стимулює розвиток національного аграрного сектору. Тенденції розвитку сільського господарства значною мірою залежать від сукупності економічних, соціальних, політичних та технологічних чинників, які є специфічними для кожної країни або регіону. Стан економіки держави безпосередньо впливає на рівень розвитку аграрної

галузі, що відображає загальну соціально-економічну ситуацію в країні. Вивчення міжнародного досвіду у сфері аграрного виробництва дає змогу проаналізувати ефективні стратегії, моделі господарювання та інструменти державної підтримки, які застосовуються в країнах, що є лідерами з виробництва сільськогосподарської продукції, та оцінити можливості їх адаптації в національному контексті.

У контексті динамічного розвитку аграрного сектору на міжнародному рівні та активного впровадження інноваційних методів управління сільським господарством, актуальним постає завдання аналізу зарубіжного досвіду ведення

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2645-8015>

² ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5208-7721>

аграрної діяльності. Такий аналіз дозволить виявити ключові недоліки функціонування аграрної галузі в Україні до початку повномасштабного вторгнення, а також сформувати обґрунтовану стратегію її відновлення в післявоєнний період. Зважаючи на складність сучасних викликів, розробка ефективної моделі розвитку сільського господарства потребує комплексного дослідження, орієнтованого на адаптацію успішних міжнародних практик з урахуванням національних особливостей та поточних умов функціонування економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку сільського господарства залишається предметом постійної наукової уваги. Сучасні дослідження зосереджені переважно на перспективах органічного землеробства в Україні, яке поступово набуває популярності, особливо в країнах Європейського Союзу, а також на питаннях відновлення аграрного сектора в післявоєнний період. Зокрема, Добровольська Е.В. та Коваль Н.В. [1] визначають, що основними чинниками активізації підприємницької діяльності в сільській місцевості є диверсифікація видів діяльності, розвиток товарного виробництва на основі екологічно безпечних технологій, що сприяє зайнятості сільського населення. Окрім того, ключовими факторами сталого розвитку аграрної галузі є підвищення конкурентоспроможності продукції та зміцнення інституційної спроможності місцевого самоврядування, що позитивно впливає на інвестиційну привабливість сільських територій і сприяє модернізації інфраструктури, зокрема шляхом створення переробних підприємств.

У свою чергу, Артеменко Л. [2] у своєму дослідженні акцентує увагу на досвіді США та країн Європейського Союзу щодо підтримки дохідності сільськогосподарських виробників. Автор виділяє три основні інструменти державної підтримки: прямі виплати, які забезпечують стабільний дохід незалежно від ринкової кон'юнктури; антициклічні виплати, що компенсують втрати в періоди несприятливих ринкових умов; та державні позики, надані під заставу продукції, як спосіб зниження фінансових ризиків аграріїв.

Бурляй А.П. та Бурляй О.Л. [3] дослідили розвиток екологічного сільського господарства у глобальному та європейському контекстах. Автори наголошують, що органічне землеробство є актуальною потребою сьогодення. Водночас вони зауважують, що у країнах Західної Європи цей сектор почав формуватися раніше, що обумовлює вищі показники його ефективності порівняно з постсоціалістичними країнами. Крім того, ефективність органічного виробництва безпосередньо залежить від екологічної політики та ступеня державної підтримки в кожній окремій країні.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження успішних міжнародних практик

функціонування агропромислових формувань у світовому сільському господарстві та розробка рекомендацій щодо їх імплементації вітчизняними суб'єктами господарювання з урахуванням національних особливостей та поточних економічних умов.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методи підвищення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції суттєво відрізняються залежно від країни, однак існують глобальні тенденції, які залишаються стабільними у більшості держав. Сучасний стан аграрного сектору у світі характеризується інтенсифікацією виробництва, широким впровадженням механізації та автоматизації, розвитком органічного землеробства та принципів сталого розвитку, диверсифікацією аграрного виробництва, а також глобалізацією та інтеграцією у міжнародні ланцюги постачання. Особливого поширення набули технології точного землеробства, зросла роль інвестицій та державної підтримки у формуванні конкурентоспроможного агропромислового сектору.

Зазначені тенденції свідчать про трансформацію агропромислових формувань у напрямі підвищення їх ефективності, екологічної стійкості та інтеграції в глобальні економічні процеси. Разом з тим, аграрна галузь стикається з рядом викликів, зумовлених несприятливими екологічними умовами, наслідками зміни клімату та соціальними проблемами, пов'язаними з розвитком сільських територій.

За статистичними даними Продовольчо-сільськогосподарської організації ООН (FAO) [4], до провідних виробників сільськогосподарської продукції у світі належать Китай, Індія, Бразилія, Сполучені Штати Америки, Канада, а також ряд європейських країн, зокрема Франція, Україна, Німеччина та Італія. Загальний обсяг виробництва в цих країнах за період 2019–2023 років подано в таблиці 1.

Таблиця 1

**Загальний обсяг виробництва
сільськогосподарської продукції
у провідних країнах за 2019–2023 роки**

Країна	Обсяг, тис. т
Китай	10,229,832.85
Індія	7,185,307.26
Бразилія	5,870,868.99
США	4,332,399.03
Франція	788,227.38
Німеччина	681,497.12
Канада	587,917.67

Джерело: сформовано на основі [4]

Зростаюча динаміка виробництва сільськогосподарської продукції в країнах-лідерах зумовлена низкою взаємопов'язаних економічних,

технологічних, соціальних та екологічних чинників. Комплексний аналіз основних тенденцій розвитку сільського господарства в кожній з цих країн дозволяє виявити ефективні практики, які можуть бути адаптовані до умов України з метою підвищення продуктивності та сталості аграрного сектору.

Китай, як найбільший у світі виробник сільськогосподарської продукції, демонструє стабільне зростання за рахунок масштабної інтенсифікації аграрного виробництва. Важливу роль у цьому процесі відіграє державна політика, яка передбачає активне інвестування в інноваційні аграрні технології, фінансову підтримку сільськогосподарських виробників через систему субсидій та дотацій, а також стимулювання механізації та автоматизації виробництва. Значна увага приділяється дослідженням у сфері генетично модифікованих культур, зокрема рису та бавовни, з метою підвищення врожайності та стійкості до хвороб.

Позитивні результати реалізованої політики підтверджуються динамічним зростанням обсягів виробництва як у галузі рослинництва, так і тваринництва, що наведено на рис. 1. Проте, незважаючи на високі показники загального виробництва, Китай і надалі стикається з дефіцитом продукції тваринного походження для задоволення внутрішніх потреб населення. Це зумовлює необхідність імпорту значних обсягів м'яса та інших продуктів тваринництва з таких країн, як Бразилія, Нова Зеландія, США, Канада, Філіппіни та В'єтнам [5; 6].

У свою чергу, Індія утримує провідні позиції на світовому ринку як один з найбільших експортерів рису, чаю та спецій. Це стало можливим завдяки сприятливим кліматичним умовам, значному обсягу сільськогосподарських угідь, наявності

дешевої робочої сили, а також багатовіковому досвіду в аграрному виробництві.

Разом з тим, Індія імпортує значні обсяги сільськогосподарської продукції, що зумовлено як дефіцитом окремих товарних груп на внутрішньому ринку, так і кліматичними обмеженнями або об'єктивними труднощами у виробництві. Основними статтями імпорту є рослинні олії та жири (з Індонезії, Малайзії, Бразилії), м'ясо та продукція тваринництва (з Бразилії, Нової Зеландії, США), молочні продукти (з Нової Зеландії, Європейського Союзу), фрукти та овочі (з США, Нової Зеландії, Чилі, Єгипту), кава (з Бразилії, В'єтнаму, Колумбії), шовк і текстильні волокна (з Китаю, Бангладеш), пшениця (з Канади, США, України), соя та соєві продукти (з США, Бразилії), а також цукор (з Таїланду, Бразилії) [5; 6].

Варто відзначити позитивну динаміку розвитку: за останні п'ять років, обсяг виробництва продукції рослинництва в Індії зріс на 16% у 2023 році порівняно з 2019 роком, тоді як виробництво продукції тваринництва збільшилося на 20%, що свідчить про поступове покращення ефективності аграрного виробництва (рис. 2).

Третьою країною у світі за загальним обсягом виробництва сільськогосподарської продукції є Бразилія, яка стабільно утримує лідерські позиції з виробництва сої, кави, цукрового очерету та м'яса. Завдяки широкому спектру кліматичних зон, аграрні підприємства країни демонструють високу адаптивність до кліматичних змін. Зокрема, сільськогосподарське виробництво у Бразилії ефективно реагує на виклики, пов'язані з тривалими посухами або надмірною вологістю, що дає змогу забезпечувати високу врожайність навіть у несприятливих погодних умовах.

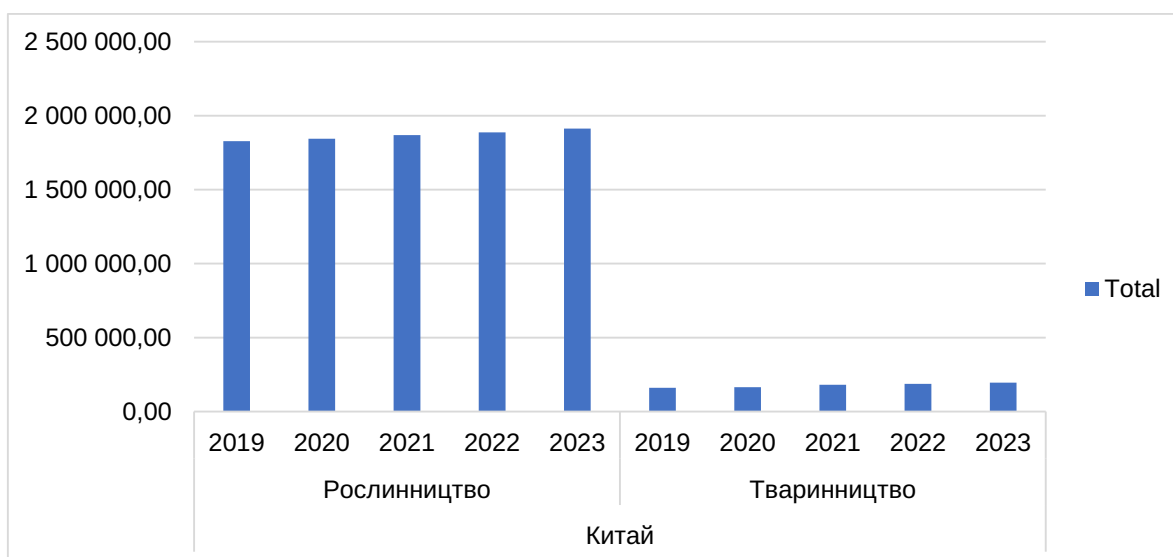

Рис. 1. Обсяг виробництва продукції рослинництва та тваринництва сільського господарства Китаю у 2019–2023 роках, тис. т.

Джерело: сформовано на основі [4]

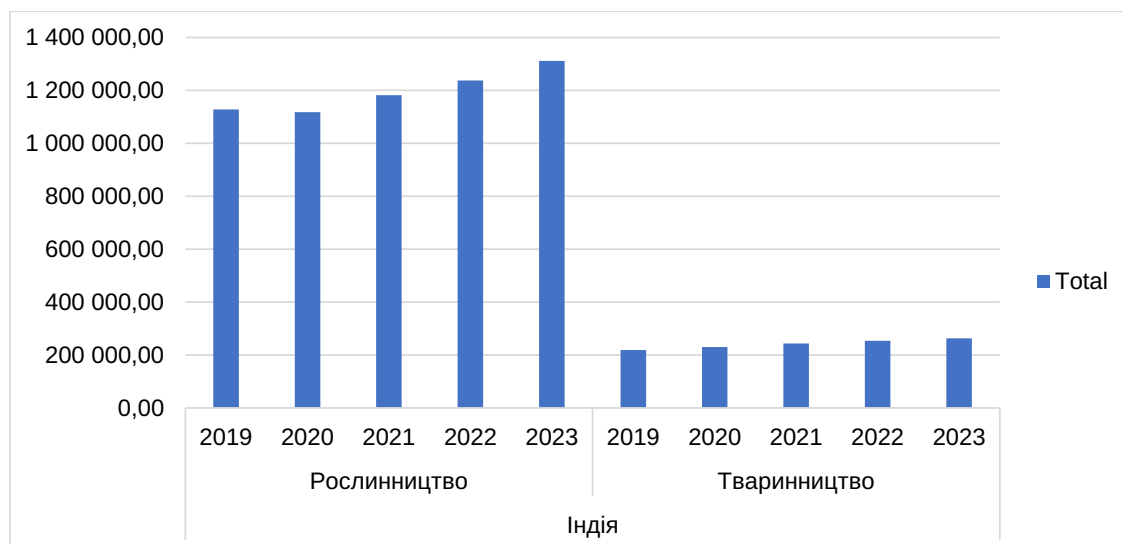

Рис. 2. Обсяг виробництва продукції рослинництва та тваринництва сільського господарства Індії у 2019–2023 роках, тис. т

Джерело: сформовано на основі [4]

Одним із визначальних факторів підвищення ефективності аграрного виробництва є активне впровадження генетично модифікованих культур, особливо сої та кукурудзи. Використання біотехнологій дозволяє знижувати втрати врожаю від шкідників і хвороб, а також підвищує стійкість до кліматичних стресів.

Незважаючи на високі показники експорту, Бразилія імпортує низку сільськогосподарських товарів, серед яких: агротехніка та обладнання, агрохімікати та добрива, окремі зернові культури й корми для тварин, а також овочі, фрукти, молочна та рибна продукція [6]. Основними країнами-експортерами цієї продукції до Бразилії виступають Сполучені Штати Америки, Парагвай, Чилі, держави Європейського Союзу, Китай, Індія, Південна Корея, Нова Зеландія та Канада [5].

Варто відзначити позитивну динаміку обсягів виробництва: у 2023 році Бразилія виробила 1,190,451.98 тис. тон продукції рослинництва, що на 9% перевищує показник 2019 року (рис. 3). Водночас, частка продукції тваринництва у загальній структурі сільського господарства країни у 2023 році склала лише 1,29%, що свідчить про домінування рослинницького напрямку в аграрному секторі держави.

Сільське господарство Сполучених Штатів Америки характеризується високим рівнем інтенсифікації, механізації виробництва та широким використанням генетично модифікованих культур. США є одним із лідерів у впровадженні технологій точного землеробства, що дозволяє значно підвищити продуктивність та ефективність використання ресурсів. Переважна більшість аграрних підприємств функціонують у великих

агропромислових об'єднаннях, що забезпечує ефективне управління та масштабування виробництва.

Генетично модифіковані організми (ГМО) є важливою складовою сільськогосподарської стратегії США. Основні культури – кукурудза, соя, бавовна – здебільшого вирощуються з використанням ГМО-технологій, що забезпечує стійкість до шкідників і підвищену врожайність. Важливу роль у підтримці аграрного сектору відіграють державні субсидії та програми страхування врожаю, які компенсують потенційні збитки та стимулюють виробників до активної господарської діяльності. Завдяки цим інструментам Сполучені Штати стабільно займають провідні позиції серед експортерів сільськогосподарської продукції, зокрема зернових, сої та м'яса.

Незважаючи на високу самозабезпеченість, що підтверджується обсягом виробництва сільськогосподарської продукції (рис. 4), США імпортує ряд сільськогосподарських товарів. Серед основних постачальників – Канада (зернові, м'ясо, молочні продукти, овочі та фрукти), Бразилія (соя, кава, цукор, м'ясо птиці), Чилі (фрукти та морепродукти), Нідерланди (овочі, фрукти, квіти), Німеччина (спеції, кондитерські вироби, алкоголь), Іспанія (оливкова олія, вино, цитрусові). Така диверсифікація імпорту пояснюється низкою факторів: кліматичні умови та сезонність – забезпечення безперервного постачання продукції, яка не вирощується у США цілий рік; розширення асортименту – імпорт екзотичних товарів, які є нехарактерними для національного виробництва; економічна доцільність – закупівля продуктів з країн, де виробництво дешевше; страхування внутрішніх

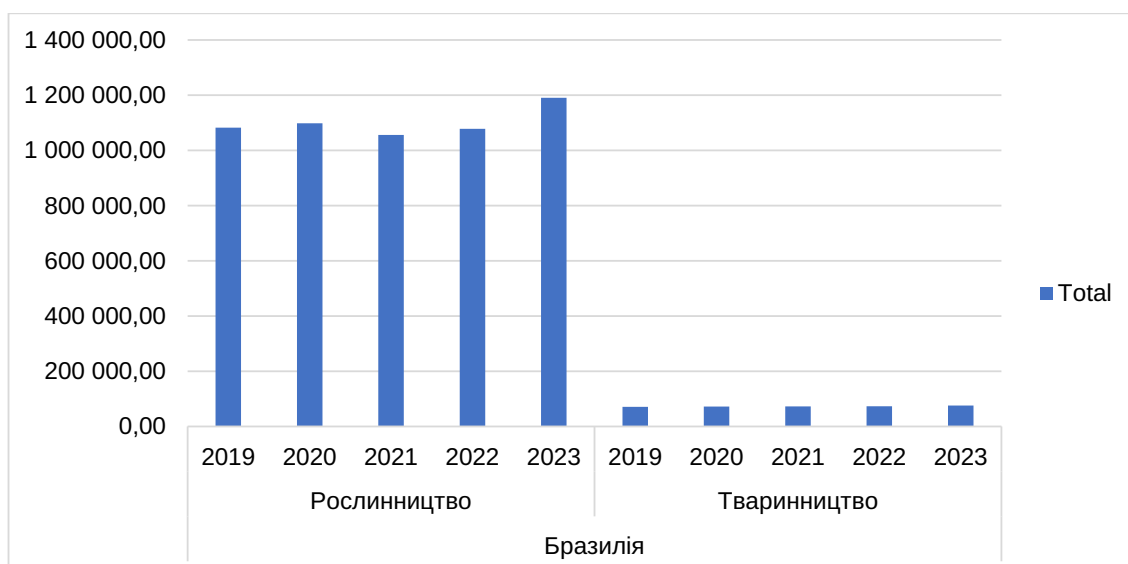

Рис. 3. Обсяг виробництва продукції рослинництва та тваринництва сільського господарства Бразилії у 2019–2023 роках, тис. т

Джерело: сформовано на основі [4]

ризиків – забезпечення продовольчої безпеки в умовах природних катастроф, епізоотій або кліматичних змін; розвиток міжнародної торгівлі – підтримка глобальної економічної інтеграції та стратегічного партнерства через імпорتنі поставки.

Таким чином, аграрна система США поєднує передові технології з глобальною торгівельною політикою, що забезпечує як стабільність внутрішнього ринку, так і провідну позицію країни в міжнародному сільськогосподарському просторі.

Країни Європейського Союзу демонструють високий рівень організації сільськогосподарського виробництва, який ґрунтується на дотриманні чітко визначених регламентів, стандартів і нормативно-правових актів. Такий підхід сприяє забезпеченню сталого розвитку аграрної сфери, гарантуванню продовольчої безпеки та збереженню екологічного балансу.

Безпека харчових продуктів і захист здоров'я рослин забезпечуються завдяки реалізації

Рис. 4. Обсяг виробництва продукції рослинництва та тваринництва сільського господарства США у 2019–2023 роках, тис. т

Джерело: сформовано на основі [4]

положень регламентів Європейської комісії, зокрема через систему моніторингу шкідників і хвороб, впровадження карантинних заходів та запровадження стандартів на всіх етапах виробництва і обігу харчових продуктів. У сфері тваринництва важливу роль відіграє система ідентифікації та відстеження походження тварин, що забезпечує прозорість виробничих процесів і контроль за дотриманням ветеринарно-санітарних вимог.

Ще одним аспектом аграрної політики ЄС є суворе регулювання використання генетично модифікованих організмів. Вирощування таких культур дозволяється лише після проходження багаторівневої експертизи, що підтверджує їхню безпечність для здоров'я людини та навколишнього середовища. Більшість країн Європейського Союзу утримуються від широкого впровадження ГМО у сільськогосподарське виробництво.

Особливу увагу також приділено розвитку органічного землеробства. Виробництво органічної продукції вимагає дотримання суворих стандартів, що передбачають мінімальне або повне виключення використання синтетичних добрив і пестицидів, дотримання природоохоронних норм та збереження біорізноманіття. Таким чином, аграрна політика ЄС є комплексною системою заходів, спрямованих на підтримку ефективного, екологічно безпечного та соціально відповідального розвитку сільського господарства.

Серед країн Європейського Союзу ключовими виробниками сільськогосподарської продукції виступають Франція та Німеччина. Франція займає провідну позицію в аграрному секторі ЄС і спеціалізується на виробництві зернових культур, молока, м'яса (особливо яловичини), а також виноробстві. Крім того, Франція є лідером у сфері органічного землеробства в Європейському Союзі. Німеччина

демонструє значні обсяги виробництва зернових, картоплі, свинини та молочних продуктів, а також активно впроваджує екологічно безпечні практики та розвиває органічне землеробство.

У той самий час країни Європейського Союзу здійснюють імпорт широкого спектра агропродукції, серед яких тропічні фрукти та овочі з країн Африки, Латинської Америки та Азії; кава, какао та спеції; зернові культури та соя (переважно з США, Бразилії та Канади); м'ясо, молочні продукти, а також рослинні олії та жири (Індія, Індонезія, Малайзія, Бразилія) та риба й морепродукти (Норвегія, Ісландія, Канада, Чилі) [5; 6].

Аналіз динаміки аграрного виробництва у Франції та Німеччині свідчить про диференціацію виробничих напрямів. Зокрема, Німеччина стабільно демонструє високі показники у сфері тваринництва, забезпечуючи щорічний обсяг виробництва на рівні понад 41,7 млн тон у 2023 році (рис. 5).

Франція утримує лідерство за обсягами продукції рослинництва, хоча її виробничі показники зазнають коливань: зокрема, у 2019 році було вироблено 137,83 млн тон, тоді як у 2020 році обсяги зменшилися до 114,19 млн тон (зниження на 17%), а у 2023 році – досягли 126,57 млн тон. (рис. 6).

Попри те, що Канада виробляє менший обсяг сільськогосподарської продукції порівняно з провідними аграрними державами світу, вона стабільно входить до десятки лідерів з аграрного виробництва. Згідно з даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) [4], загальний обсяг виробництва аграрної продукції у Канаді за останні п'ять років становив 587,92 млн тон. Аграрний сектор Канади характеризується низкою ключових тенденцій, що

Рис. 5. Обсяг виробництва продукції рослинництва та тваринництва сільського господарства Німеччини у 2019–2023 роках, тис. т

Джерело: сформовано на основі [4]

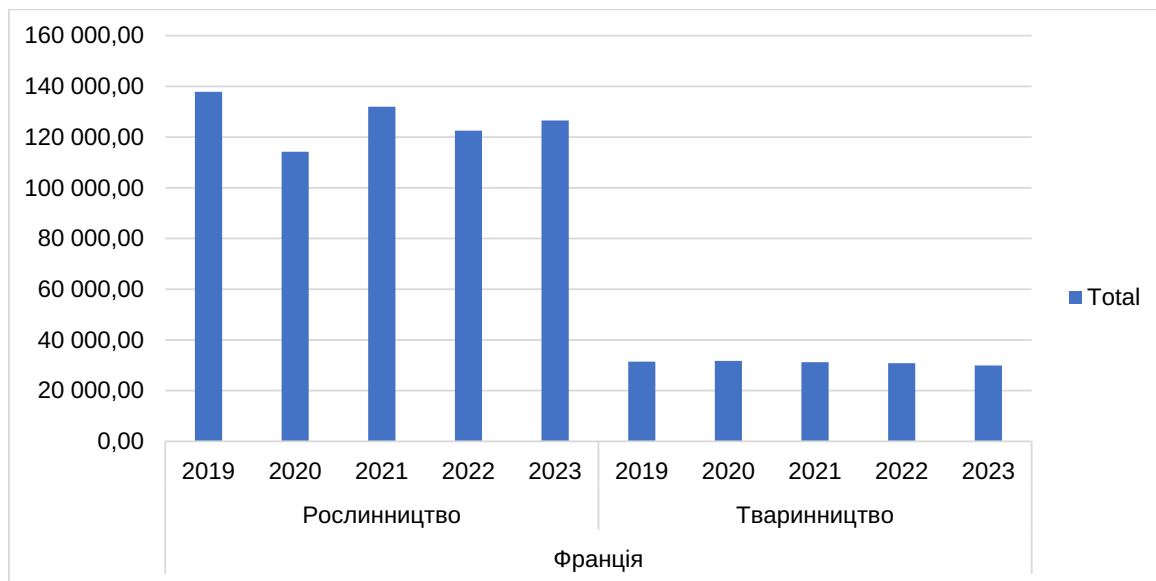

Рис. 6. Обсяг виробництва продукції рослинництва та тваринництва сільського господарства Франції у 2019–2023 роках, тис. т

Джерело: сформовано на основі [4]

забезпечують його стійке функціонування в умовах глобальних викликів.

Однією з найхарактерніших ознак аграрного розвитку Канади є активне впровадження сучасних технологій. Канадські агропромислові підприємства широко використовують інструменти точного землеробства, автоматизації та роботизації, біотехнологій і генетичної інженерії. Окрему увагу приділено раціональному використанню водних ресурсів, а також загальній ефективності виробничих процесів.

Канада також демонструє послідовну політику у сфері сталого розвитку, яка реалізується через екологічно орієнтовані фермерські практики. Значна увага приділяється зниженню викидів вуглекислого газу, збереженню ґрунтів від ерозії, деградації й забруднення, а також використанню новітніх екологічно безпечних технологій. Ці заходи дозволяють країні зберігати високі екологічні стандарти при водночас ефективному сільськогосподарському виробництві.

Ключову роль у підтримці розвитку галузі відіграє державна політика. Уряд Канади реалізує широкий спектр програм, спрямованих на підтримку фермерських господарств. Серед них – програми підтримки доходів, стимулювання інновацій і впровадження нових технологій, екологічні ініціативи, а також заходи з просування продукції на зовнішні ринки. У сукупності ці інструменти сприяють зміцненню позицій Канади на глобальному агропромисловому ринку та формуванню конкурентоспроможного, сталого сільського господарства.

Водночас, Канада імпортує низку сільськогосподарських товарів, що пояснюється як

кліматичними обмеженнями (неможливістю вирощування певних культур), так і економічною доцільністю закупівель деяких товарів за нижчими цінами на міжнародних ринках. Серед основних імпортованих товарів – тропічні фрукти й овочі (переважно з Еквадору, Коста-Рики, Перу, Індії та США), кава і какао (з Бразилії, Колумбії, Гондурасу, Коста-Рики), олії та жири (з Індонезії та Малайзії), молочні продукти (з Франції, Італії, Німеччини), м'ясо (з Данії, Нідерландів, США), риба та морепродукти (з Норвегії, Ісландії, Китаю), а також цукор і кондитерські вироби (з Бразилії, Куби та США) [5; 6].

Згідно з даними, наведеними на рис. 7, виробництво сільськогосподарської продукції в Канаді протягом останніх п'яти років демонструє відносну стабільність. Водночас у 2021 році спостерігалось суттєве зниження обсягів виробництва продукції рослинництва – до 83,45 млн тонн, що на 24% менше порівняно з попереднім роком. Основними причинами такого скорочення стали екстремальні погодні умови, зокрема спека та посуха, природні катастрофи, високі ціни на добрива та загальні глобальні економічні труднощі. Сукупність цих чинників спричинила ускладнення для сільськогосподарських виробників, що, врешті-решт, негативно позначилось на рівні врожайності та загальному обсязі рослинницької продукції.

Проведений аналіз обсягів та структури виробництва сільськогосподарської продукції у провідних аграрних країнах світу свідчить про наявність національних особливостей розвитку агропромислового комплексу в кожній державі. Незважаючи на високі показники внутрішнього виробництва, більшість країн продовжують імпортувати окремі

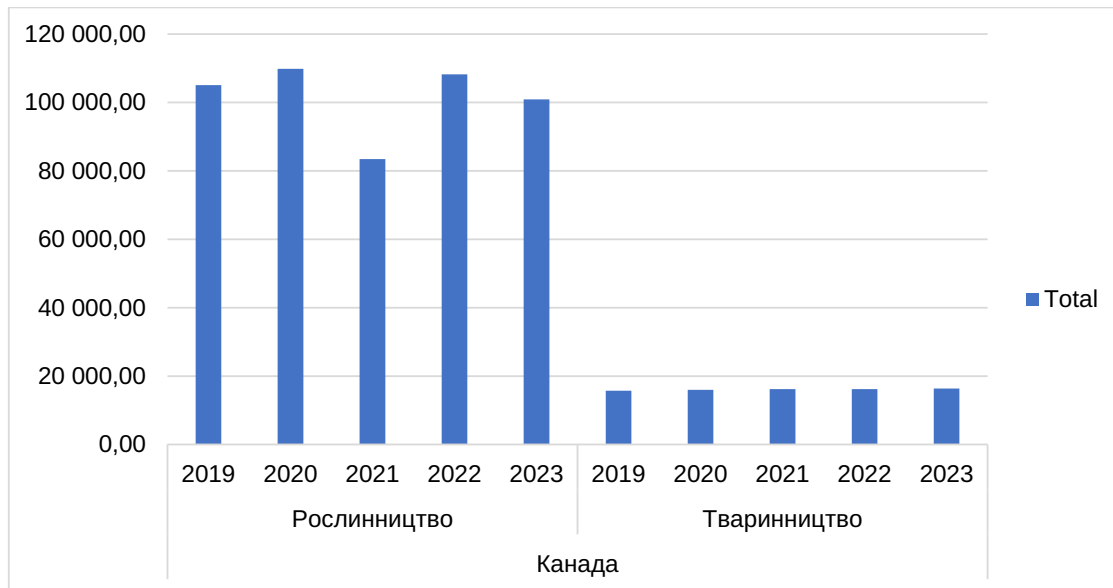

Рис. 7. Обсяг виробництва продукції рослинництва та тваринництва сільського господарства Канади у 2019–2023 роках, тис. т

Джерело: сформовано на основі [4]

види сільськогосподарської продукції. Така ситуація зумовлена низкою чинників, серед яких ключовими є кліматичні обмеження, особливості географічного розташування, сезонність виробництва, а також економічна доцільність закупівлі окремих товарів за нижчими цінами на зовнішніх ринках.

У країнах з розвиненим сільським господарством, таких як Сполучені Штати Америки, держави Європейського Союзу та Канада, імпортна діяльність часто обумовлена саме економічною вигодою та прагненням забезпечити стабільність поставок у разі несприятливих внутрішніх умов. Водночас, в аграрній політиці цих країн чітко простежується тенденція до активної участі у міжнародній торгівлі, яка нерідко має двосторонній характер. Такий взаємообмін продукцією дозволяє не лише диверсифікувати ринки збуту, але й оптимізувати витрати у глобальних ланцюгах постачання. Особливості взаємної торгівлі між аграрними країнами світу відображено на рис. 8.

Двостороння торгівля у сфері сільського господарства має низку як переваг, так і потенційних ризиків. Серед основних позитивних аспектів такого виду економічної взаємодії варто відзначити сприяння економічному зростанню за рахунок розширення ринків збуту, стимулювання залучення іноземних інвестицій, розвитку інфраструктури та впровадження інноваційних технологій. Важливою перевагою також є підвищення конкурентоспроможності національного виробника, диверсифікація економіки та зміцнення політичної стабільності через формування взаємовигідної співпраці. Водночас, наявні й недоліки, зокрема зростання залежності від одного торговельного партнера,

необхідність забезпечення балансу у зовнішньоекономічних відносинах, існування торговельних бар'єрів та протекціоністських заходів, можливі екологічні та соціальні ризики, а також негативний вплив на внутрішній ринок у разі неконтрольованого імпорту.

Окремої уваги потребує аналіз організаційних форм господарювання, які відрізняються в залежності від країни. Так, у США домінують великі корпоративні підприємства, що володіють значними земельними ресурсами та активно впроваджують сучасні агротехнології, зокрема елементи точного землеробства та автоматизованого управління виробничими процесами. У Канаді спостерігається поєднання крупних агрокомпаній і невеликих фермерських господарств, особливо у таких секторах, як молочне скотарство, вирощування пшениці та сої. Водночас, малий та середній бізнес має обмежений вплив на аграрну індустрію країни, яка переважно орієнтована на експорт.

У Бразилії аграрний сектор переважно представлений великими агропромисловими комплексами, які займають провідні позиції у світовому виробництві м'яса та сої. Такі корпорації, як JBS та Amaggi, стали важливими гравцями на глобальному аграрному ринку. Малий і середній бізнес у цьому секторі розвивається повільно, що зумовлено збереженням класичних моделей ведення господарства та обмеженим доступом до ресурсів.

У країнах Європейського Союзу структура аграрного виробництва є більш різноманітною. У державах з високим рівнем агроіндустріального розвитку, зокрема у Франції, Німеччині та Нідерландах, аграрне виробництво інтегроване

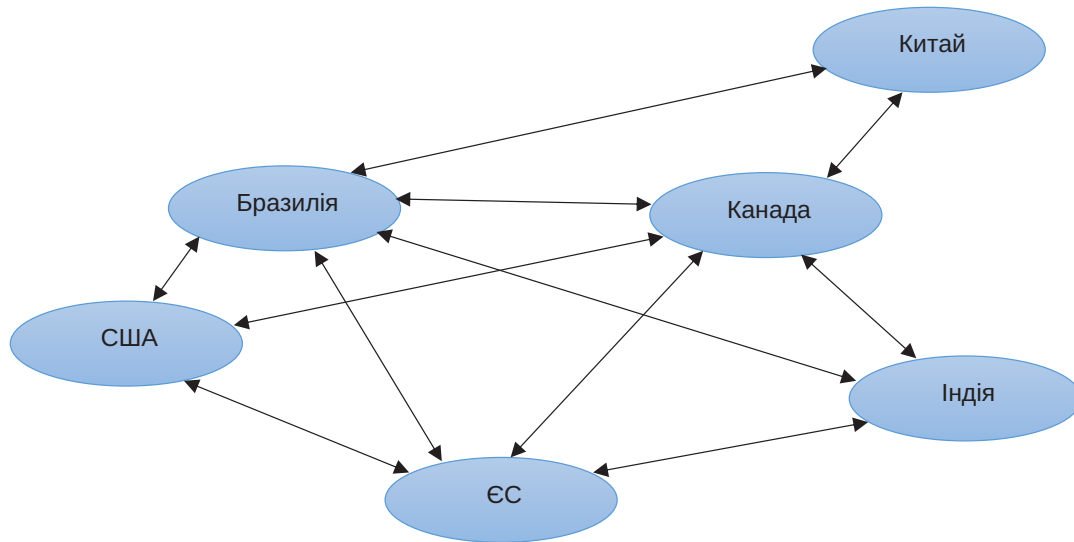

Рис. 8. Схема двосторонньої торгівлі між країнами-лідерами по виробництву сільськогосподарської продукції

Джерело: сформовано на основі [5]

у великі переробні ланцюги та функціонує в умовах жорсткої регуляції. Водночас у низці інших країн ЄС зберігається традиційна модель сільськогосподарства, що базується на діяльності малих і середніх фермерських господарств.

У Китаї, попри провідні позиції у світовому виробництві рису, овочів, фруктів і свинини, основним джерелом аграрної продукції залишаються дрібні фермерські господарства. Частка великих агропромислових формувань у загальній структурі є порівняно невеликою. Проте, з метою модернізації та підвищення продуктивності, держава здійснює підтримку таких формувань, зокрема через державні субсидії, інвестиційні програми та розвиток інфраструктури для сільського господарства.

В Індії сільське господарство здебільшого представлено дрібними фермерськими господарствами, які формують основу аграрного виробництва країни. Розвиток агропромислових формувань у державі відбувається порівняно повільно, що обумовлено обмеженими масштабами виробництва, недостатньо розвиненою технологічною інфраструктурою та переважанням традиційних підходів до ведення сільського господарства. Умови господарювання часто ускладнені нестачею доступу до сучасних агротехнологій, фінансових ресурсів та логістичної підтримки, що уповільнює процеси інтеграції дрібних виробників у єдиний агропромисловий простір.

Слід наголосити, що характер агропромислових формувань суттєво відрізняється в залежності від країни. У таких державах, як Китай та Індія, агропромислові структури здебільшого представлені великою кількістю малих фермерських господарств, сільськогосподарських кооперативів та

незначною кількістю великих інтегрованих агропідприємств. На відміну від них, у США та Канаді переважають потужні агропромислові корпорації, які здійснюють повну інтеграцію на всіх етапах агровиробничого ланцюга – від вирощування продукції до її переробки, пакування, логістики та збуту.

Висновки. На основі проведеного аналізу міжнародного досвіду функціонування агропромислових формувань, можна дійти висновку, що розширення таких структур в Україні є перспективним напрямом розвитку аграрного сектору. Формування потужних агропромислових комплексів дозволить підвищити ефективність виробництва, забезпечити економію на масштабах, оптимізувати використання ресурсів (земельних, технічних, людських), а також сприятиме впровадженню інноваційних технологій. Централізоване управління в межах великих господарств дозволяє зменшити управлінські витрати, удосконалити логістику та покращити контроль якості на кожному етапі виробництва.

Крім того, великі агропромислові формування мають вищі шанси на залучення інвестицій і кредитних ресурсів завдяки фінансовій стійкості, наявності активів та репутаційній надійності. Участь таких структур у зовнішньоекономічній діяльності підвищує експортний потенціал аграрної продукції та сприяє інтеграції в міжнародні ринки. Окрім економічного ефекту, функціонування агропромислових формувань має позитивний вплив на соціальний розвиток сільських територій: створюються нові робочі місця, зростають доходи населення, покращується соціальна інфраструктура. Також досягається екологічна сталість завдяки впровадженню

екологічних стандартів та технологій раціонального використання природних ресурсів. Усе це свідчить про доцільність формування сучасної політики підтримки агропромислових формувань в Україні як ефективного інструменту забезпечення сталого розвитку національного аграрного сектору.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Добровольська Е. В., Коваль Н. В. Стан сільського господарства в контексті розвитку сільських територій. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*. 2022. № 1. С. 14-17.
2. Артеменко Л. Б. Зарубіжний досвід державного регулювання забезпечення продовольчої безпеки. *Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах: матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, 01-02 червня 2022 р. Тернопіль, 2022. С. 56-60.*
3. Бурляй А. П., Бурляй О. Л. Зарубіжний досвід екологізації сільського господарства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 2 (19). С. 61-71.
4. Обсяг виробництва продукції рослинництва та тваринництва. Продовольча сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй. URL: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL> (дата звернення: 15.03.2025).
5. Trade profiles 2023. World Trade Organisation. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_profiles23_e.pdf (дата звернення: 15.03.2025).
6. Імпорт продукції рослинництва та тваринництва. Продовольча сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй. URL: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/TCL> (дата звернення: 15.03.2025).
7. Труніна І. М., Сущенко О.А. Дослідження конкурентних переваг суб'єктів підприємницької діяльності в умовах глобалізації. *Часопис економічних реформ*. 2015. № 3. С. 43-49.

REFERENCES:

1. E. V. Dobrovolska, N. V. Koval (2022) Stan silskoho hospodarstva v konteksti rozvytku silskykh terytorii [The state of agriculture in the context of rural development]. *Science and Education a New Dimension*, vol. 1, pp. 14-17. Available at: https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2022/07/HUM_X_267_49-1.pdf#page=14 (accessed March 15, 2025)
2. Artemenko L. (2022) Zarubizhnyi dosvid derzhavnoho rehulivannia zabezpechennia prodovolchoi bezpeky [International experience on government regulation to ensure food safety]. *Formuvannia mekhanizmu zmitsnennia konkurentnykh pozytsii natsionalnykh ekonomichnykh system u hlobalnomu, rehionalnomu ta lokalnomu vymirakh: materialy VIII mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, m. Ternopil (Tern., June 1st-2nd, 2022), pp. 56-60 (in Ukrainian).
3. Burliai A., Burliai O. (2019). Zarubizhnyi dosvid ekolohizatsii silskoho hospodarstva [Foreign experience of agricultural ecology]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, vol. 2 (19), pp. 61-71. Available at: https://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/19_2019/11.pdf (accessed March 13, 2025)
4. Obsiah vyrobnytstva produktsii roslinnytstva ta tvarynytstva. Prodovolcha silskohospodarska orhanizatsiia Obiednanykh Natsii [Production quantity of crops and livestock products. Food and Agriculture Organization of the United Nations]. Available at: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/QCL> (accessed March 15, 2025)
5. Trade profiles 2023. World Trade Organisation. Available at: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_profiles23_e.pdf (accessed March 15, 2025)
6. Import produktsii roslinnytstva ta tvarynytstva. Prodovolcha silskohospodarska orhanizatsiia Obiednanykh Natsii [The import of crops and livestock products. Food and Agriculture Organization of the United Nations]. Available at: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/TCL> (accessed March 15, 2025)
7. Trunina I., Sushchenko O. (2015) Doslidzhenia konkurentnykh perevah subiektiv pidpriemnytskoi diialnosti v umovakh hlobalizatsii [Study of competitive advantages of business entities in the context of globalization]. *Chasopys ekonomichnykh reform*, no. 3. (19), pp. 43-49.